

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนสูง มีรายได้สม่ำเสมอมีเสถียรภาพ เพราะราคาผลผลิตเปลี่ยนแปลงหรือตกต่ำน้อยกว่าการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่น ๆ อีกทั้งโอกาสทางการตลาดของธุรกิจโคนมยังเปิดกว้าง เพราะในแต่ละปีประเทศไทยต้องนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศเป็นมูลค่าหลายพันล้านบาท รัฐบาลจึงเร่งส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอย่างแพร่หลายไปทั่วทุกภาคของประเทศ เพื่อต้องการเพิ่มปริมาณน้ำนมดิบในประเทศให้สูงขึ้น อันจะทดแทนการนำเข้าและใช้บริโภคภายในประเทศ

การเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพใหม่สำหรับคนไทย ซึ่งแม้จะได้เริ่มต้นกันมาระยะหนึ่งแล้วแต่ก็ไม่ได้มีความเจริญก้าวหน้ารวดเร็วมากนัก เกษตรกรต้องการความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัยมากขึ้น ถึงแม้จะมีการกระจายความรู้จากงานวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ ผู้เกษตรกรมากขึ้นก็ตาม

การเลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ เริ่มในปี พ.ศ. 2490 โดยกระทรวงเกษตร ได้มอบพื้นที่บริเวณห้วยแก้วเชิงคอดอยสุเทพ ให้เป็นที่ตั้งสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ จัดให้มีการเลี้ยงโคนมในบริเวณสถานี เพื่อเป็นการสาธิตให้เกษตรกรผู้สนใจเป็นแบบอย่าง (รัชชชัย, 2530 อ้างโดยทัศนีย์ และวราภา, 2532) และต่อมาจึงได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงอย่างจริงจังเมื่อโครงการโคนมไทย-เยอรมัน ซึ่งเป็นโครงการร่วมระหว่างประเทศไทยกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ตั้งขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่โดยมีจุดประสงค์ในการวิจัย ส่งเสริมเลี้ยงโคนมภาคเหนือให้แพร่หลายและถูกต้องตามหลักวิชาการซึ่งโครงการนี้ได้เสร็จสิ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2517 หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว เกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมได้ร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงโคนมเชียงใหม่ขึ้นในปี พ.ศ. 2517 นั่นเอง (เบญจพรรณและคณะ, 2540: 19) ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่กระจายอยู่ทั่วไปในแต่ละอำเภอ โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งสิ้น 855 ราย (สำนักงานปศุสัตว์เชียงใหม่, 2539 อ้างโดยเบญจพรรณและคณะ, 2540) แต่อำเภอที่พบมากและมีการเลี้ยงมานานแล้วคืออำเภอสันกำแพงและกิ่งอำเภอแม่อนนอกจากนี้ยังมีพื้นที่การเลี้ยงใหม่ คืออำเภอไชยปราการเป็นพื้นที่ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมตามแผนปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตร (คปร.) ซึ่งเกษตรกรมีแนวโน้มการขยายตัวในการเลี้ยงโคนมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

แม้ว่าในเชียงใหม่จะมีการเลี้ยงโคนมมานานแล้วก็ตาม แต่ปริมาณและคุณภาพของน้ำนมโดยรวมก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากรูปแบบ วิธีการเลี้ยง การดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรนั้น แตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ มีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมที่แตกต่างกัน การศึกษาถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่อาจมีผลต่อความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมเพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปใช้ในการส่งเสริมและช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข้อมูลข่าวสารกับความรู้และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะจากเกษตรกรเพื่อการปรับปรุงการให้บริการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับ ไปเป็นประโยชน์แก่หน่วยงานราชการ เช่น กรมปศุสัตว์ มหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับการเกษตร วิทยาลัยเกษตรกรรม ธุรกิจเอกชน เกษตรกรที่ทำฟาร์มโคนม เกษตรกรรายย่อย และผู้ที่สนใจ

สมมติฐาน

แหล่งข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับความรู้ และการปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ทำการวิจัยในเขตพื้นที่ อำเภอสันป่าตอง อำเภอสารภี อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแม่แตง และอำเภอแม่ริม

กรอบแนวความคิด

ตัวแปรอิสระ
(Independent Variables)

1. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมจากสื่อมวลชน
  - แผ่นพับ
  - หนังสือพิมพ์
  - นิตยสาร
  - การฟังวิทยุ
  - การดูโทรทัศน์
  - หอกกระจายข่าว
2. การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมจากแหล่งบุคคล
  - เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์
  - ตัวแทนจากบริษัทเอกชน
  - นักวิชาการ
  - เพื่อนบ้าน

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

ความรู้ และการปฏิบัติ
ในการเลี้ยงโคนม
ของเกษตรกร
ในจังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรชายหรือหญิงผู้เลี้ยงโคนม ซึ่งตั้งบ้านเรือน และประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมในอำเภอแมริม แม่แตง คอยสะเก็ด สารภี สันป่าตอง ในจังหวัดเชียงใหม่

ความรู้ หมายถึง การรับรู้ การเข้าใจ ในการเลี้ยงโคนมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ หรือตามที่ได้รับคำสั่งส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่เกษตร

การปฏิบัติ หมายถึง การปฏิบัติในการเลี้ยงโคนมที่เกษตรกรปฏิบัติ โดยอาจเป็นผลจากการได้รับความรู้หรืออาจเกิดจากประสบการณ์ของเกษตรกรเอง

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตร หมายถึง ความถี่ในการติดต่อขอคำปรึกษากับเจ้าหน้าที่เกษตร ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และเอกชน ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงดูและดูแลโคนมแก่เกษตรกร

ขนาดฟาร์ม หมายถึง จำนวนโคนมทั้งหมดที่เกษตรกรครอบครองเป็นเจ้าของ แบ่งเป็น 3 ขนาด คือ

ฟาร์มขนาดเล็ก	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวน 1-10 ตัว
ฟาร์มขนาดกลาง	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวน 11-20 ตัว
ฟาร์มขนาดใหญ่	คือฟาร์มที่เลี้ยงโคนมจำนวนมากกว่า 20 ตัว

ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นของตนเองหรือเป็นของครอบครัวนับเป็นจำนวนปี

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือเทียบเท่าของเกษตรกรที่ได้รับจากกระทรวงศึกษาธิการ

อายุ หมายถึง จำนวนเต็มของอายุเกษตรกร นับเป็นจำนวนปี

รายได้ หมายถึง รายได้ที่เกษตรกรได้รับจากการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม

การรับข่าวสาร หมายถึง ความถี่ในการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับข้อมูลในการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เอกสาร เป็นต้น

แหล่งข้อมูลข่าวสาร หมายถึง แหล่งที่เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม

ระดับความรู้ในการเลี้ยงโคนม หมายถึง ความรู้และการปฏิบัติในเรื่องพันธุ์โคนม อาหารการให้อาหาร การจัดการด้านโรงเรือน และการป้องกันรักษาโรค

การได้รับคำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม หมายถึง การปรึกษาหารือของเกษตรกรกับบุคคลที่เกี่ยวข้องเช่น เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ของรัฐ ตัวแทนจากบริษัทเอกชน นักวิชาการ หรือเพื่อนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ศูนย์รับน้ำนม ฟาร์มโคนม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University